

inspirație istorică ale lui V. Alecsandri, este romantică: o țărancă curajoasă se opune trasării de către soldații lui vodă a noului hotar cu plugul, așezând în fața acestuia copilul său nou-născut. Boii de la plug se opresc în fața copilului, în pofida faptului că sunt biciuiți de însuși vodă, moment în care toți răzeșii se mobilizează alungându-i pe cei care vor să le acapareze pământurile. Într-o notă informativă, Alecsandri precizează că vodă este Mihail Sturza.

Spre deosebire de alte poezii, aceasta are o puternică tentă socială.

Ne-am referit doar la câteva dintre poeziile de inspirație istorică ale lui V. Alecsandri, toate exprimând în mod vădit sentimentul național și, concomitent, purtând pecetea unei creații artistice, la baza căreia stau studierea și valorificarea documentului istoric și a tradiției populare.

BIBLIOGRAFIE

1. Alecsandri, V. Opere. Vol. I, II. Chișinău: Hyperion, 1991.
2. Corbu, H. Aspecte ale gândirii estetice patruzecioptiste. Noțiunea de frumos în concepția estetică a lui V. Alecsandri. În: În lumea clasicilor. Chișinău: Știința, 1990.
3. Kogălniceanu, M., Introducție la „Dacia literară”.
https://ro.wikisource.org/wiki/Introduc%C8%9Bie_la_%22Dacia_literar%C4%83%22
(Accesat: 2.04.21)
4. Neculce, I. O samă de cuvinte. București: Ion Creangă, 1999.
5. Piru, Al. Surzătorul Alecsandri. Chișinău: Știința, 1993.
6. Tacciu, E. Romantismul românesc. Un studiu al arhetipurilor. Vol I. București: Minerva, 1982.

MISTERE ALE ANTROPOGONIEI: PERSPECTIVĂ COMPARATISTĂ

MYSTERIES OF ANTHROPOGONY: A COMPARATIVE PERSPECTIVE

*Victoria Baraga, dr. conf. univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău,
Victoria Baraga, PhD, associate professor,
"Ion Creanga" SPU, Chisinau,
ORCID: 0000-0002-5131-0813*

CZU 398.22:572

Abstract

The greatness of the human being has been studied by scientists, interpreted by philosophers and revered by artists. Complementing the gnoseological truths about the human entity, mythical thinking proposes ontological revelations. Anthropogony is a branch of mythology that aims at the appearance or creation of man. Although universal culture attests to various belief systems, moments of surprising similarity arouse intellectual curiosity to research and classify mythical anthropogonic motifs. In this article we set out to investigate, from the perspective of comparative mythology, the subjects concerning: the act of creating the human being, but also the material used to make it; the varied range of anthropomorphic beings; the finality of human creation; as well as the need to repeat anthropogony. It captures the degree of veracity and topicality exposed by myths. Even in a postmodern world, myth continues to deliver valuable existential messages.

Key-words: *homo religiosus*, anthropogony, archetype, anthropomorphic beings, repeated anthropogonies.

Existența ființei umane este o constantă dar și o enigmă, care de-a lungul secolelor a fost studiată de oamenii de știință, interpretată de filosofi și venerată de artiști. Antichitatea, Renașterea, Umanismul proslăvesc măreția omului și dezvoltarea sa multilaterală: sunt elogiante inteligența și abilitatea, curajul și bărbăția, onoarea și gloria. O perspectivă diferită,

însă, asupra subiectelor universale o are gândirea mitică, care, de asemenea, merită atenția specialiștilor umaniști.

Dacă știința denotă o cunoaștere progresivă și este interesată de adevăruri gnoseologice, atunci mitul exprimă o accesare a supra-conștientului și își găsește sfera de preocupare în natura și esența ontologică. În același timp, vom sesiza că universul gândirii mitice nu se opune realității obiective, ci o completează prin participarea la constituirea unei realități subiective. Prin urmare, imaginea emisă a lui *homo sapiens* este întregită de către mentalitatea mitică prin cea a lui *homo religiosus*.

Alături de celelalte mitogonii – teogonie, cosmogonie, erotogonie, etnogonie etc. –, antropogonia vizează apariția sau crearea omului. Fiecare grup etnic își are sistemul său de credințe mitice, tocmai acest fapt a dat naștere unei extinse varietăți de formule antropogonice: unele sunt asemănătoare, iar altele total diferite. Prezintă un interes deosebit cercetarea și clasificarea tipologiilor mitice ce țin de originea omului.

În continuare vom examina relatările ce țin de actul creației nemijlocite și materialul utilizat pentru făurirea făpturii umane. De asemenea, ne interesează care este rezultatul încercărilor creatoare: varietatea zămisliilor, dotarea și funcționarea acestora? Ce scop s-a urmărit, care este intenția și rentabilitatea făpturilor cu care s-a populat suprafața pământului? Și desigur din ce motiv entitățile creatoare sunt într-atât de vulnerabile și se supără pe propria operă încât decid să le extermină și să reitereze antropogonia?

1. Laboratorul genetic

Disponem de o gamă diversă a povestirilor mitice referitoare la apariția omului. În mitologia unor popoare africane nu întâlnim date privind actul creației, ci se afirmă că oamenii au apărut deja în varianta finală: fie că au coborât din cer, fapt care îi conferă omului valoare sacră; fie că oamenii – bărbați, femei, copii – au ieșit din pământ, dintr-o lume subterană, împreună cu alte viețuitoare, aducând cu ei și focul și boabe, fapt care denotă o strămutare de pe alte meleaguri. În ambele variante lipsește conceptul creației ființei umane propriu-zise, deci oamenii au fost veniți din propria voință sau din cea a unei divinități. Cât privește ideea comuniunii cu lumea celestă, dar și cu cea subpământeană o întâlnim mai în toate credințele.

În mitologiile mai multor popoare întâlnim arhetipul oului, acesta simbolizează începutul tuturor lucrurilor. Oul exprimă principiul desăvârșit de organizare a unui sistem, el reprezintă germenele creației. Mitogoniile ne spun că lumea noastră arată asemeni unui oul, unde pământul, de o extindere de necuprins, care depășește cu mult teritoriile cunoscute nouă, se află în partea inferioară, iar cerul partea superioară, adică în vârful acestuia. Însuși oul lumii ce îndeplinește funcția de incubator, este plasat în apele primordiale, adică în haosul ce conține toate stihiiile într-o formulă prematerială. Conform *Vedelor*, asemenea lumi ca a noastră sunt o multitudine și acestea, la rândul lor, sunt sistematizate și ierarhizate.

Însă în credințele Orientul Îndepărtat întâlnim motivul oului nu doar în cosmogonie, ci și în antropogonie: omul primordial se naște din ou. Mitologia vedică ne spune că din stihia precosmică ia ființă oul de aur din a cărui embrion se naște Prajapati. Iar în textele chinezești aflăm că atunci când principiile yin și yang s-au armonizat, Pangu s-a trezit din ou primordial, care s-a aflat în getație 18.000 de ani.

Conform altor versiuni mitice chinezești și indiene, întâlnim argumentarea apariției unui trib sau altul. Se spune că o entitate feminină semidivină a născut fie un bostan, din care au ieșit strămoșii mai multor triburi; fie un boț de carne, care este tăiat în bucăți, iar acestea se transformă în oameni; fie un sac cu ouă, care fiind încălzite dau naștere eroilor chinezi. Oricum toate versiunile indică fascinanta multiplicare a neamului. Însă cea din urmă versiune a ieșitului chinezilor din ouă reține o atenție specială asemuindu-i pe aceștia unei creaturi reptilice.

Motivul ființelor umane care produc ouă și care ies din ouă îl întâlnim chiar în mitologia greacă. Se spune că Leda, fiica regelui Etoliei numit Testios, și soția regelui Tyndareos, este iubită de Zeus și sedusă de acesta. Pentru a disimula aventura, îndrăgostiții se metamorfozează în lebede și din această împerechere Leda face două ouă din care au ieșit două perechi de gemeni. Mitemul gemenilor dintr-un ou amintește, în același timp, și de diada metafizică Yin – Yang.

O bună parte a miturilor susțin ipoteza că apariția omului se datorează efortului artizanal al zeilor, care recurg la variate materiale pentru crearea ființei umane. La popoarele orientale, care relatează mai multe etape ale creației omului circulă istorisirea că cei dintâi oameni au fost plămădiți din materiale neadecvate și mai puțin dure, precum untul, ceara, aluatul sau chir zăpada și tocmai de aceea erau imperfecti. Însă cea mai răspândită versiune este cea a omului htonic, adică elementul de baza al constituției umane este țărâna, lutul sau cenușa. După unele versiuni mitice, zeița-mamă este cea care naște o seamă dintre zei dar și primii oameni. Gaea, zeița pământului din mitologia greacă, a fost și mama cuplului Deucalión și Pirra, care aruncând pietre peste umăr au dat naștere oamenilor de după potop, încât din mâinile lui ieșiau băieți puternici, iar din mâinile ei – fete frumoase.

La ordinul lui Zeus de a crea oamenii asemeni zeilor doar ca să fie muritori spre a popula pământul, Prometeu modelează bărbatul din țărână, iar Atena îi dă viață. Prometeu îi iubea mult pe oameni și de dragul lor încalcă porunca lui Zeus și le dă acestora focul împreună cu alte cunoștințe civilizatorii. Pentru al pedepsi, zeul suprem al Olimpului cere lui Hefaistos să facă o femeie, pe care Afrodita o dăruiește cu frumusețe, Hermes îi dă o inimă înșelătoare și o limbă vicleană, iar în cutia ce i-o dă Zeus sunt toate metehnele și necazurile umane: vanitatea, lăcomia, ura, cruzimea, suferința, boala și desigur moartea. Dintre harurile divine s-a rătăcit aici pe pământ doar speranța.

Literatura ebraică, de asemenea, susține ideea creării omului din pământ. „Atunci, luând Domnul Dumnezeu țărână din pământ, a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie” [1,12]. În ceea ce privește crearea femeiei, se recurge la un alt procedeu: ea este făurită din coasta bărbatului, asupra căruia a trimis un somn adânc.

Continuând aceeași idee, vom aminti că în mitologia sumeriană o aflăm pe zeița Nin-ti care este o zeiță a vindecării, iar cuvântul ti în sumeriană are două sensuri cel de „coastă” dar și „a face viu”. Posibil că s-a efectuat un transfer semantic sau o omitere logică, încât s-a rămas doar la termenul anatomic. Cercetătorii presupun că textul biblic se inspiră din istoria lui Enki, care mâncase flori interzise, fapt pentru care Ninhursag l-a blestemat și tot el a solicitat zeilor vindecarea acestuia.

Un act deosebit de important al antropogoniei îl constituie însuflețirea tinei: fie prin suflare divină, fie prin amestecul cu sânge divin, alteori cu apă primordială. Deci prin sine materia nu poate lua viață, ea poate fi însuflețită doar prin aportul unei Ființe sacre.

O categorie de mituri văd omul ca un derivat al lumii vegetale. Popoarele scandinave au și ele două versiuni ale antropogenezei ambele însă țin de descinderea omului din arbore: conform unei variante trei zei – Odín, Vili și Vé – dau viață primului bărbat pe nume Askr, care a ieșit din dintr-un frasin, iar prima femeie cu numele de Embla dintr-un ulm. După o altă versiune primii oameni descind din arborele cosmic Yggdrasil. *Edda Veche* ne spune că aceștia nu aveau încă nici minte, nici suflet, nici sânge, nici frumusețe.

Din aceeași serie arboricolă, am putea aminti de unele mituri românești conform cărora oamenii primordialii se iviră din frunzele copacului cosmic ce se află în centrul pământului, adică „buricul pământului”.

Mitologia precolumbiană mărturisește că predecesorii neamului au avut drept material de confecție porumbul, de aceea porumbul este considerat plantă sacră în spațiul latino-american.

Natura vegetativă a ființei umane o găsim relatată în unele texte sumeriene, care susțineau că omul a răsărit la suprafața pământului din semințe, asemeni plantelor.

Unul dintre miturile africane susține că femeile unor triburi s-au născut din fructele sau frunzele arborilor de cocos.

O altă serie de mituri vede apariția omului grație totemului animalic. Astfel, drept predecesori ai ființei umane ar putea fi așa vietăți ca maimuța, câinele, porcul, peștele, păsările, insectele, viermii, reptilele, amfibiile etc..

Tribul macua din Mozambic relatează că zeitatea Mulucu a creat bărbatul și femeia și a vrut să-i învețe elementele primare ale culturii, însă aceștia nu au dorit și au fugit în pădure, atunci zeul a învățat două maimuțe care s-au pomenit a fi destul de istețe de aceea le-a transformat în oameni, iar cozile le-a pus celor care au fugit în pădure. Deci, oamenii sunt succesorii maimuțelor, iar maimuțele actuale descind din semifabruicate umane ratate.

O altă istorie din mitologia greacă relatează că renumitul sculptor Pygmalion, care se distingea prin simțuri rafinate, fiind dezgustat de imoralitatea femeilor din Cipru, decide să creeze o copilă din fildeș, care să fie înzestrată cu grație și sfială, cu darul de a iubi și cu virtutea credinței. Înduplecată de rugămintea insistentă a sculptorului, zeița Afrodita o însuflețește pe Galatea și ocrotește acest cuplu pentru iubirea ce i-o poartă. În acest caz nu avem generarea unei specii umane, ci animarea unei ființe concrete dintr-o statueta din fildeș.

2. Tipologia creaturilor

Mitologia universală ne oferă o gamă destul de variată a ființelor antropomorfe. Majoritatea popoarelor susțin existența anterioară a unor oameni de proporții mult mai mari decât a speciilor umane cunoscute de noi.

Din mitologia greacă aflăm că au existat ființe divine și semidivine de dimensiuni mari, care erau denumiți titani și giganți.

Titanii au fost prima generație divină, copiii Gaiei și lui Uranus: șase fii ai lui Uranus și ai Gaiei: Coeus, Crius, Cronos, Hyperion, Iapetus, Oceanus (titani) și cele șase

fiice: Mnemosyne, Febe, Rhea, Theia, Themis și Thetys (*titanide*). Descendenți ai titanilor, sunt considerați și fiii lui Iapetus și ai Clymenei: Atlas, Epimeteu, Prometeu etc..

Giganții sunt, de asemenea, născuți de Gaia din picăturile de sânge căzute pe pământ la răpunerea lui Uranus, spre ai răzbuna pe titanii închiși în Tartar. Deși de origine divină, giganții, totuși, erau muritori.

Ființe gigantice asemeni oamenilor mai erau și ciclopii, doar că aveau numai un singur ochi în frunte. Se spune că ciclopii erau primii fierari. Ca răsplată pentru că Zeus i-a eliberat din Tartar, unde-i închiseseră Cronos, aceștia i-au dăruit drept arme tunetul și fulgerul. Să amintim că Uranus a fost detronat de fiul său Cronos, care la rândul său este destituit de către Zeus. Cel mai cunoscut este ciclopul Polifem, fiul lui Poseidon, care a fost orbit de către Odiseu.

Mitologia greacă afirmă existența unui variat spectru de ființe fabuloase, de cele mai multe ori de proporții mari, care sunt de natură antropozoomorfă și zooantropomorfă. Printre aceste creaturi, care constituie mai degrabă rebuturi ale unor experimente genetice, ar trebui să enumerăm așa tipuri de creaturi ca:

- *Hecatonchirii* – ființe mai puternice și mai înspăimântătoare decât ciclopii și care aveau câte o sută de brațe și 50 de capete fiecare.

- *Centaurii* au fost un popor legendar cu trup de cal și bust de om. Acest neam exprima lupta dintre bine și rău, dintre moderație și exces, dintre răzbumare și iertare. Merită să fie numiți așa centauri ca Chiron și Nessus.

- *Satirii* erau niște demoni ai naturii și aparțineau cortegiului zeului Dionis. Partea superioară era umană, iar cea inferioară era de țap. Conform unor versiuni aveau și o coadă lungă și stufoasă.

- *Sirenele* – ființe fabuloase, cu față și corp de femeie, cu picioare și aripi de pasăre, mai târziu, cu coadă de pește, care ademeneau pe navigatori prin cântecele lor fermecătoare.

- *Gorgonele (Eriniile sau Furiile)* – zeițe nemuritoare ale Infernului, care aveau părul din șerpi vii și aveau o privire înspăimântătoare ce împietrea păcătoșii. Printre acestea este Medusa.

- *Harpțiile* aveau chip de femeie bătrână și corp de pasăre, cu aripi mari și gheare ascuțite. Acestea răpeau sufletele morților.

În mitologie au rămas și făpturi cu caracter de unicat precum:

- *Minotaurul*, fiul lui Minos, era o creatură fabuloasă cu cap de taur și corp uman.

- *Sfinxul* – o figură malefică înfățișată ca o leoaică înaripată cu cap și tors de femeie.

- *Echidna* – o ființă monstruoasă, jumătate femeie și jumătate șarpe.

- *Himera* a fost un monstru tricefal, cu un cap de leu, unul de capră și unul de șarpe sau de balaur.

- *Grifonul* a fost un monstru cu trup de leu, iar capul și aripile de vultur.

- *Thyphon* a fost un monstru cu o sută de capete de dragon.

- *Pasărea Phoenix* este o pasăre miraculoasă longevivă, care posedă proprietatea de autoincendiere periodică și regenerarea din propria cenușă.

- *Pan* – zeul naiului – avea coarne, barbă și copite de țap, iar trupul uman îi era acoperit de păr.

- *Scylla* – femeie cu înfățișare monstruoasă, a cărei parte de jos este alcătuită din mai mulți câini.

Revenind la istoriile uriașilor, acestea mai pot fi regăsite doar în miturile popoarelor. Mitologia slavă relatează despre bogatării, care sunt vitejii eroi ai bălinelor ce se disting prin proporții mari, forță considerabilă și noblețe aleasă, fapt pentru care sunt denumiți purtători de dumnezeu (boga + târiti), aceștia au săvârșit fapte glorioase de ordin religios și patriotic.

Mentalitatea populară românească atestată de mitologi susține că, înainte de spița umană pe care o cunoaștem, au viețuit și alte ființe umanoide, doar că aveau dimensiuni mult mai mari: căpcăunii și uriașii. *Căpcăunii* aveau o înfățișare monstruoasă cu cap de câine – chinocefali, comunicau prin lătrat, erau antropofage – se mâncau între ei, mâncau și oameni. Au locuit în peșteri și în păduri, se îndeletniceau cu culesul roadelor și cu vânatoarea. Spița căpcăunilor a fost distrusă de uriași. Au supraviețuit doar unele exemplare în fundul pădurilor, precum Muma Pădurii, Păduroiul, Tatăl Pădurii, și Zmeii. Ei au fost exterminați de un potop.

În cea de-a doua era antropogonică au fost creați *uriașii*. Urmele altor rase umanoide au fost găsite în întreaga lume în nenumarate situri arheologice, inclusiv și în România. Prezența lor este confirmată de toponimia mitică românească: Peștera Uriașului, Pivnița Uriașului, Movila Uriașului, Movila Uriașei, Mormântul Uriașului, Mormântul Uriașei, Cetatea Uriașului etc..

Oameni de proporții mari, uriașii erau pașnici, însă aveau un caracter certăreț, din cauza minții dezechilibrată, de aceea când se înfuriau erau de nestăpânit. Femeile uriașilor erau mai blânde, vorbărețe și muncitoare. Unindu-se în grupuri, luptele dintre uriași treptat s-au transformat în lupta împotriva divinităților supreme.

„Când se certau între ei, se prindeau cu mâinile de torțile cerului, scuturând bolta, provocând ploi și inundații. Tradiția legendară descrie că răzvrătindu-se odată, au prins toate torțile cerului, scuturându-le doar-doar o cădea pe pământ cerul cu divinitățile cerești, pentru a le zdrobi în luptă corp la corp. Au dezlănțuit atunci potopul care i-a înecat pe cei mai mulți. Iar cei care au scăpat în peștri înalte, fulgerele trăznetele s-au prăvălit atunci peste intrări, cetluindu-i acolo pe veci. Așa s-a stărpit spița uriașilor din propria lor prostie.” [7, p. 256].

Miturile relatează despre dispariția uriașilor după crearea oamenilor și de atitudinea ostilă a acestora față de oameni. Alte povești relatează că uriașii, încrucișați cu căpcăunii, au preluat de la aceștia deprinderi rele.

Cea de-a treia spiță umană este cea a oamenilor propriu-ziși cu toate rasele cunoscute nouă la etapa actuală, care descind din semințiile eroico-mistice demult apuse.

A patra și ultima specie umană, conform mitologiei române, sunt *uricii*, care mai sunt numiți *rohmani* sau *blajini*. Uricii au fost plăsmuiți împreună cu uriașii, dar vor fi ultimele făpturi terestre, care vor înlocui oamenii propriu-ziși. Ca fire și dimensiune sunt opuși uriașilor: deși mici de-o șchiopă, sunt buni la suflet, cinstiți și corecți, ei duc o viață austeră și pură. Uricii au fost creați de Fărtați spre a-i susține în lupta cu căpcăunii și uriașii, astfel în timp ce uriașii clătinau bolta cerului, uricii reconstruiau *stâlpii cerului*. Se spune că oamenii puseseră stăpânire pe pământ și atunci uricii s-au retras la marginea pământului, după stâlpii cerului, sub scoarța pământului, așteptând când le va veni rândul de a lua pământul sub stăpânire. „Rohmanii locuiesc sub pământ. Odinioară locuiau pe Pământ. La sfârșitul lumii,

Dumnezeu îi va readuce pe pământ”, Agartha n-a fost totdeauna subterană și nu va rămâne totdeauna”(Rene Guenon, *Le Roi de Munde*, p.91). „Se vorbește în legendele românești de o populație misterioasă, **Blajinii, Rohmanii, Rahmanii, Rucmanii**...sunt Blajini, sunt Sfinți. Locuiesc la capătul Lumii, aproape de Apa Sâmbetei toți sunt sihaștri; toți sunt preoți; țara lor se numește Măcarele (Macaron Nesoi, Insulele Preafericiților). Porțile Raiului sunt aproape... la Rohmani se găsește Apa Vie și Apa Moartă... Cei mai buni sihaștri merg acolo și nu se mai întorc... La Rahmani soarele nu apune niciodată.” [6, p. 29-30]. Ei trăiesc într-un spațiu extralumesc, fără necesități cotidiene mirene, ființează într-un timp al rugăciunii și luminii, de aceea duc o viață permanent fericită.

Cercetătorii susțin că uricii săvârșesc mai multe misiuni: 1) participanți la cosmogonie, prin întărirea stâlpilor cerești; 2) ajută oamenii la mântuirea sufletelor prin posturi și rugăciuni, amânând sfârșitul lumii; 3) însoțesc sufletele morților în Marea trecere, ajutându-i să depășească toate obstacolele. Datorită susținerii acordate sufletelor morților, populația autohtonă le-a închinat o sărbătoare numită *Paștele Blajinilor*, luni, a opta zi după Paște. Însă cu timpul, printr-o substituție logică, uitând de urici, oamenii îi consideră blajini pe cei răposați și în această zi se fac slujbe de pomenire, se dau pomene, se duce la cimitir spre a-și aminti de cei ce s-au dus în Lumea de dincolo.

În mentalitatea populară românească se recunoaște și existența făpturilor daimonice, acestea fiind antropomorfe, precum strigoii, moroii, spiridușii, dar și antropozoomorfe și zooantropomorfe, precum pricolicii și tricolicii.

Mitologia creștină oferă și ea un spectru variat de creaturi fabuloase. Începând cu făpturile Infernului printre care e Talpa Iadului, turmele de draci ce sunt cu chip uman, dar cu reminiscențe animalice: coarne, urechi alungite, bot, gheare și coadă;

Lumea pământescă o putem continua cu *Chinocefalii* – oamenii cu cap de câine, care sunt recunoscuți chiar de biserica creștină. Pe icoane îl avem reprezentat pe sf. Cristofor.

În pictura hagiografică Iisus Hristos este însoțit de patru ființe fantastice cu chip de *om*, de *leu*, de *vultur* și de *taur*, interpretarea teologică argumentând că e vorba de cei patru evangheliști.

Deosebit de interesantă în mitologia creștină este clasificarea treptelor de îngeri, care reprezintă o adevărată armată a raiului. Asemeni oamenilor, dar sunt fără sex, au o pereche sau mai multe perechi de aripi în funcție de ordinul pe care îl au: *Serafimii, Heruvimii, Întâietorii, Arhanghelii* sau *Îngerii* propriu-ziși. Se arată ca o entitate strălucitoare sau luminoasă, alteori se ascund vederii umane spre a nu sfida misterul sacral. Sunt îngeri luptători și protectori, sunt dotați cu arme de foc, dar și cu instrumente muzicale de suflat și cu coarde: goarna, flautul, lira, lăuta, vioara etc..

Mesajele sedimentate în mituri nu întotdeauna au o gândire unitară, coexistă concepte de diferit ordin. În lipsa unei ierarhii valorice sănătoase aparențele obțin prioritate și esența lucrurilor scapă ochiului nepregătit. Atunci când vorbim de creația omului se cuvine să delimităm cert actul creator ce include în sine armonia spiritului universal de recrearea sau modificarea genetică, care presupune o intervenție de cele mai multe ori *in orb* în structura prototipului. Schimbarea logotipului aduce consecințe monstruoase, jocul de-a experimentul denotă o iresponsabilitate clasată la categoria infrațiunilor.

3. Finalitatea creației

Mitologiile mai multor popoare susțin poziții similare privind crearea diferitor specii de oameni și lansarea acestora în anumite spații favorabile existenței umane. Făurirea creaturilor nu este un fapt accidental, ci este realizată în mod deliberat. Și în această privință întâlnim mai multe analogii, care nu ne poate lăsa impasibili. Vom menționa unele dintre obiectivele zămislirii spițelor antropomorfe și reproducerea acestora:

- În mai multe surse mitice, cât și în textele religiilor consacrate avraamice, indiene sau est-asiatice, întâlnim *solicitarea proslăvirii divinității creatoare*. Omul urmează să glorifice cu toată sinceritatea și bucuria sufletului zeitatea supremă sau zeitățile cultului.
- În contextul proslăvirii divinității se înscrie *supunerea netăgăduită și îndeplinirea credinciosă a poruncilor* entității diriguitoare. Obediența omului favorizează administrarea activității acestora de către zei.
- În postura de robi, ființele antropomorfe urmează să *servească la diferite lucrări* din domeniul agricol, pastoral, cultivarea tuturor roadelor....prelucrarea pădurilor sau din sfera mineritului. Stăpânii divinizați profitau din plin de bunurile pământului.
- Pe lângă ritualurile verbale, care întipăresc în subconștientul ființei anumite coduri, un loc aparte îl ocupă *sacrificiile*. Pentru venerarea zeității, omul trebuie să aducă ofrande de diferit ordin. Ideea arderilor sacrificiale face parte din ritualurile mistice. Istoriile religiilor atestă solicitarea sacrificiilor vegetale, animale și chiar umane pentru sângele și trupul acestora. Printre popoarele ce practicau sacrificiile umane se numără: cultele israeliene timpurii, cartaginezii, aztecii, incașii, egiptenii, dacii, chinezii, etruscii etc..
- Omul constituie drept *sursă a energiei spirituale* exprimate prin: vivacitate, creativitate, inventivitate....

Cercetând faptele istoriei culturii și civilizației, eminentamente se conturează niște întrebări: oare de ce zeii au nevoie de arderile sacrificiale? Poate oare o zeitățe benefică să se alimenteze din fum și scrum? Inițial se pare că deliciul zeilor era mierea florilor, zefirul aducător de proștețime, aburul pământului.. Ce fel de zei sunt aceia care manifestă nesaț față de vărsarea de sânge? Și sunt ei oare zei? Unde este dumnezeul atotcreator și pe mâna cui ne-a lăsat? Poate trebuie să-l găsim ca să ne poată ajuta?

Oare de ce omul e făcut după chipul și asemănarea zeilor, dar cu limitări de capacități? De ce omului îi este atenuată vederea, gândirea, percepția? Oare e rău să te înfrunți din fructul cunoașterii? (*Biblia*). De ce se pune ceață pe ochii omului ca să nu vadă precum zeii? (*Popol Vuh*). Cum poate fi creatoare inferiorizarea spiței umane prin genom animalic? Cui îi este comodă infantilizarea umană? De ce zeitățile se tem de trezirea omului? De ce gena divină e ținută în captivitate? De ce Prometeu e pedepsit pentru că le-a dat oamenilor focul? Cum motivăm ocultarea tehnologiilor universale?

Ființa umană este asemeni unui vlăstar însetat de lumină care răzbate prin piatră la libertate. Unul dintre motivele fundamentale exprimate în mitologia mondială este tendința de emancipare a omului față de limitele impuse în cunoaștere și ființare. (Pomul cunoștințelor, Turnul Babel, etc..)

Așa numiții zei țin oamenii în întuneric prin ștergerea memoriei, prin dezinformare, prin ascunderea adevărului, prin ispite derutante. Dar adevărata genetică divină este indistructibilă,

omul se dezvoltă, se reabilitează în progresie geometrică. Tocmai din acest motiv, pentru a nu admite dezvoltarea umanității, diriguitorii recurg periodic la escatologii. Mitologia popoarelor precolumbiene, în special, este edificatorie în acest sens. Metoda frecvent practică constă în ștergerea spițelor neamurilor prin foc sau potop, prin uragan sau cutremure, ca apoi să se acopere cu straturi de humă pentru a li se pierde urma.

4. Reiterarea antropogoniei

Unul dintre motivele semnificative ale mitologiilor este cel al repetării arhetipurilor numit Eterna Reîntoarcere. Revenirile mitice se realizează atât la scară mică, cât și la scară mai mare. În această categorie se încadrează erele cosmogonice.

Vedele induse afirmă că timpul pământesc este împărțit în ere numite Yuga. Aceste ere se desfășoară în ordine descrescătoare din punct de vedere cantitativ cât și calitativ. Respectiv în *vârsta de aur* oamenii sunt sănătoși și fericiți, domnește principiul dreptății și al datoriei, apoi în *vârsta de argint* virtuțile se atenuează, în *vârsta de bronz* oamenii sunt muncitori, dar certăreți și a patra *vârsta* numită *de fier* e marcată de violență și suferință, războaie și catastrofe, oamenii devin sclavi, domnește spiritul răului, este epoca *Kali Yuga*.

În poemul epic *Teogonia*, Hesiod relatează mitul celor cinci epoci sau rase umane, istorizare amplificată ulterior de către poetul latin Ovidiu. Cea dintâi eră a fost *vârsta de aur*, în care primi oameni au trăit fără griji, într-o atmosferă de dreptate și bună credință, ei nu îmbătrâneau, iar moartea nu era decât un vis. Pământul de bună voie dădea roade, fără să fie nevoie de munca agricultorului. Curgeau fluvii de lapte și de nectar, iar mierea picura din tulpina copacilor.

Apoi a venit *varsta de argint*. Atunci anul s-a împărțit în anotimpuri, oamenii au fost nevoiți să-și găsească adăpost și să cultive pământul. Dar Zeus a distrus această rasă. A urmat *varsta de bronz* cu oameni sălbateci ce mâncau carne și pâine, acești războinici duceau lupte crâncene dar drepte. Ciurma i-a luat pe toți. A patra eră tot *de bronz*, dar care mai era numită eroică este abitată de oameni nobili și generoși ce descindeau din zei și femei muritoare. A cincea și cea din urmă eră e cea a descendenților *de fier*, care sunt copii degenerați, cruzi, lacomi, răuvoitori și trădători. Justiția, respectul și bunătatea sunt valori deja uitate.

Mitologia precolumbiană prezintă mai multe versiuni privind succesiunea lumilor. Conform aztecilor au existat patru ere: *4-Tiger*, *4-Vânt*, *4-Ploaie*, *4-Apă*. În fiecare eră, prin sacrificarea unui zeu, a fost lansat alt soare, de aceea aceste cicluri au fost numite patru sori. În era primului soare au trăit giganții, care au sfârșit devorați de jaguari. În al doilea soare, oamenii degradaseră și au fost transformați în maimuțe, dar și pe acestea le-au șters de pe fața pământului printr-un uragan. În a treia era oamenii solicitau zeilor ploaie, căci era o secetă cumplită, iar aceștia s-au înfuriat și le-au trimis ploaie de foc de a ars întreg pământul transformându-l în cenușă. În al patrulea soare zeița apei supărată de ingratitudinea oamenilor a declanșat un potop înfiorător încât singura soluție de supraviețuire a oamenilor era să se transforme în pești. Actualmente derulează era celui de-al cincilea soare, în care dacă oamenii nu vor aduce jertve, lumea va sfârși prin cutremure, iar oamenii vor fi mâncați de monștrii cerului.

În *Popol Vuh* [5], cartea sacră a indienilor quiché, care locuiau pe teritoriul Guatemalei, se spune că zeii au izbutit să creeze omul actual din a patra oară. Văzând că dintre

viețuitoarele create – animalele, păsări – nici una nu era în stare să-I invoce și să-I adore, Și-au zis să facă alte creaturi, care să fie docile, respectuoase. Însă încercarea eșuează, căci fiind făcute din lut, nu aveau vigoare și verticalitate, deși vorbeau, nu aveau rațiune, nu puteau nici să meargă, nici să se înmulțească. Zeii, văzând imperfecțiunea și, respectiv, nereușita creației, au anulat-o și purced la următoarea încercare pe care o săvârșesc din lemn. Aceste păpuși din lemn, deși vorbeau și se multiplicau, nu aveau nici pricepere, nici rost, nici substanță, nici vlagă, nici memoria Progenitorilor. De aceea au căzut în dezgrația Inimei Cerului, care le-a trimis un mare potop, dar pentru nerecunoștința față de Creatori au fost distruși și anihilați. Se spune că descendenții acestei specii de ființe ar fi maimuțele actuale.

Întreprizând o succesivă încercare, Progenitorii, Tepeu și Cucumatz, crează primii oameni din porumb, plantă care este considerată alimentul sacru al indigenilor din America Centrală. Cei patru bărbați creați, Balam-Quitze, Balam-Acab, Mahucutah și Iqui-Balam, erau înzestrați cu o mulțime de calități, erau frumoși, inteligenți și clarvăzători, încât ajunseseră să cunoască totul ce este în lume: când se uitau vedeau și ceea ce era în preajma lor, și bolta cerului, și suprafața rotundă a pământului. Erau într-adevăr niște oameni admirabili, mare era înțelepciunea lor, de aici și mulțămirea adusă Zeilor era înălțătoare. Dar faptul că aceste fături erau asemeni Zeilor, dar și că nu se puteau înmulți, i-a îngrijorat pe Zei și s-au gândit să schimbe natura creației lor. Atunci Inima Cerului le-a aruncat un vâl pe ochi așa încât să vadă doar de aproape, lipsindu-i de înțelepciunea și cunoștințele inițiale. Apoi în timpul somnului zeii le-au făcut patru soții cuminți și când aceștia sau trezit li s-a umplut inima de bucurie. Astfel poporul mayaș quiché a fost creat din a patra încercare: asemeni zeilor, dar fără nemurire și fără clarviziune.

5. Imperative mitice

Deși mitul este o formă de comunicare ce se adresează sferei emotive și pentru exprimarea mesajului mistic se recurge la formule poetice precum simbolul, metafora, alegoria, totuși procentajul de veridicitate din textul mitic este mult mai mare decât pare la prima vedere.

Studiate separat motivele mitice sunt primite ca atare, dar din perspectivă comparativă crează un tablou unitar. Se profilează arhetipurile ce se impun la mai multe popoare.

Asemănarea excesivă a motivelor mitice la mai multe popoare, ne duce la gândul că această coincidență nu este întâmplătoare. Și atunci se conturează unele ipoteze:

- Existența unei culturi anterioare comune, care și-a mai păstrat niște mesaje în formula gândirii arhaice.
- Motivele gândirii primitive se reflectă ca ipostaze ale subconștientului.
- Istorisirile mitice constituie un ghid de conduită pentru tagmă diriguitoare dornică să-și păstreze puterea.
- Cele mai cunoscute mituri poartă un mesaj ocultat mentalității noastre laice, nonmistice. Mai exact: nu textul ascunde vre-un adevăr, ci noi pierdem legătura cu esența lucrurilor. Îndepărtarea de originea ființei ne aparține. Nu lucrurile se complică, ci noi refuzăm să le mai înțelegem.

În legătură cu verticalitatea și noblețea speciei umane, în mitologia popoarelor se deslușesc niște teme ce ar solicita să fie cercetate din perspective noi:

- Emanciparea ființei umane din postura de sclavie materială și spirituală. Demascarea pseudo-zeilor.
- Redobândirea darului nemuririi și de a dirija propria viață sau destin.
- Reabilitarea abilităților de a zbura și de a fi invizibil, capacitatea de a înfrunta bariera temporală și spațială.

Surprinde gradul de veridicitate și actualitate expus de mituri. Chiar într-o lume postmodernă, mitul continuă să ofere mesaje existențiale valoroase.

BIBLIOGRAFIE

1. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Societatea Biblică Interconfesională din România, 2000.
2. Hesiod, *Nașterea Zeilor (Teogonia), Munci și zile, Scutul lui Heracles*, Editura Univers, București, 1973.
3. Kernbach, Victor, *Dictionar de mitologie generala*, Editura: Albatros, 1995
4. Kernbach, Victor, *Miturile esențiale*, Univers Enciclopedic, București, 1996.
5. *Popol Vuh. Las antiguas historias del Quiché*, Fondo de Cultura Económica, México, 1952.
6. Vasile, Lovinescu, *Dacia Hiperboreană*, Chișinău, Universitas, 1993, p. 29-30.
7. Vulcănescu Romulus, *Mitologie română*, Editura Academiei, București, 1985, p. 256.
8. *Древние мифы о происхождении человека*, <https://antropogenez.ru/article/1086/> (vizitat 9.05.2021)

INDIA, LIANT A DOUĂ TRASEE CREATIVE: ELIADE ȘI HESSE

INDIA, LINKING TWO CREATIVE PATHS: ELIADE AND HESSE

*Viorica Zaharia, doctor, conferențiar univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

*Viorica Zaharia, PhD, associate professor,
SPU „Ion Creangă”, Chișinău
ORCID: 0000-0002-0698-2223*

CZU 821.135.1.09+821.21.09

Abstract

The destinies, including the creative ones, of two of the most important writers of the 20th century, Mircea Eliade and Herman Hesse, have many affinities. What unites these two literary destinies? In the case of both, the impact with literature takes place in the fragile years of childhood, and the passion for the land of the Vedas and the Upanishads is attested in both writers' works with the same intensity. The two creators even share the idea that the East is the cradle of all civilizations. In the case of both, the main sources of inspiration are the events of personal life, and cultural and religious syncretism is imposed by consistency and uniqueness in their thinking and work. One of the common aims of these two writers is to change the Western mentality by discovering and understanding the Eastern mentality.

Key-words: Mircea Eliade, Herman Hesse, biographical character, literary destiny, oriental civilization, India, philosophical ideas.

Promotori ai romanului metafizic, cu mari contribuții la înnoirea genului românesc și la eliberarea sa de rigorile romanului realist, doi importanți scriitori ai primei jumătăți de secol anterior, Herman Hesse și Mircea Eliade, vor promova originalitatea și unicitatea acestui tip de roman. Ce le unește pe cele două trasee creative și destine literare?